

Ihmiskaupanarratiivit ja seksityön todellisuus

Niina Vuolajärvi

1990-luvulta lisääntynyt huoli ihmiskaupasta globaalina sosiaalisena ongelmana on johtanut ihmiskauppakuvaston tulvaan journalismissa, dokumentaarisessa ja fiktiivisessä kerronnassa sekä tiedontuotannossa (Bernstein 2012; Haynes 2014; Vance 2012). Ennen 1990-luvun puoliväliä seksityöläisten oikeuksia ajavat liikkeet ajoivat seksityön dekriminialisointia, pyrkivät poistamaan seksityöhön liittyvää stigmaa sekä uudelleenmäärittämään seksityötä ihmisoikeuksien ja työoikeuksien kehyksessä. Viime vuosikymmenenä radikaalifeministisen liikkeen aktivoituminen ihmiskauppakysymyksessä sekä kovien rangaistuksien vaatiminen ihmiskauppiaille, parittajille ja seksin ostajille on kuitenkin siirtänyt huomiota seksuaalisen hyväksikäyttöön (Bernstein 2012, 242). Nykyään seksityöstä keskustellaan yhä enenevässä määrin ihmiskaupan kontekstissa.

Koska harvalla on kokemusta seksityöntekijöiden tai siirtolaisten arjesta, hallitsevat mediarepresentaatiot pitkälti käsityksiä aihepiiristä. Mediarepresentaatioilla on myös keskeinen rooli prostituutio- ja ihmiskauppapolitiikan muotoutumisessa. Median ja poliittisten kampanjoiden tarjoamat seksityön ja ihmiskaupan kuvaukset ovat kuitenkin usein kärjistyneitä, ja empiirisen tutkimuksen valossa ne tuottavat yksipuolista kuvaa kaupallisesta seksistä ja ihmiskaupasta. Käsittelen tässä puheenvuorossa ihmiskauppaan liittyviä kuvastoa ja narratiiveja. Keskityn erityisesti ihmiskauppaan kytkeytyvään moraaliseen paniikkiin ja avaam stereotyyppistä ihmiskaupanarratiivia. Tarkastelen, millaisia yhteiskunnallisia ja poliittisia seurauksia tietynlaisella aiheen käsittely- ja kerrontatavalla on, ja pohdin ihmiskaupanarratiivissa suosittun

klassisen melodraaman rakenteen sopivuutta monitahoisesta yhteiskunnallisesta ilmiöstä käsittelemiseen.

Mitä on ihmiskauppa?

Juridisesti ihmiskauppa tarkoittaa ihmisen hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa värväystä, kuljettamista, kätkemistä ja/tai vastaanottamista, johon liittyy uhkaamista, pakottamista tai harhaanjohtamista. Jotta ihmiskaupan juridinen määritelmä täyttyy, seuraavan kolmen elementin tulee olla läsnä: 1. Toiminta eli värväys, kuljettaminen, kätkeminen ja vastaanottaminen, 2. Keinot eli uhkaaminen, pakottaminen tai harhaanjohtaminen, 3. Tarkoitus eli hyväksikäyttö prostituutiosta, pakkotyössä, orjuudessa tai muussa hyväksikäytön muodossa. (UNOCD 2004.)

Seksityötä ja ihmiskauppaa ei tule samaistaa toisiinsa. Valtaosa alan tutkijoista jakaa näkemyksen siitä, että suurin osa seksin myyjistä ei ole ihmiskaupan kohteita tai muuten pakotettuja seksityöhön. Esimeriksi Lontoossa tehdyssä, sadan siirtolaistaustaisen seksityöntekijän haastatteluun perustuvassa tutkimuksessa 6 % haastatelluista koki, että heidät oli pakotettu seksin myyntiin (Mai 2009). Vapaaehtoinen kaupallinen seksi ja hyväksikäyttöä, uhkaamista sekä pakottamista sisältävä ihmiskauppa tulee erottaa toisistaan. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, ettei vapaaehtoisessa seksityössä tapahtuisi hyväksikäyttöä.

Ihmiskauppa on monitahoinen ilmiö, joka liittyy suurelta osin ihmisten liikkumiseen ja globaaliin eriarvoisuuteen. Laillisten liikkumisväylien puute lisää riippuvuutta salakuljettajista. Tämän lisäksi siirtolaisten heikot perusoikeudet verrattuna kansalaisyhteiskunnan tekevät heistä helposti hyväksikäytettävää työvoimaa sekä kaupallisen seksin piirissä että sen ulkopuolella (ks. esim. Anderson 2010; Könönen 2014).

Ihmiskauppaa esiintyy sekä Suomessa että muualla maailmassa monella siirtolaisvaltaisella alalla, kuten kausittaisessa maataloustyössä, hoiva- ja

kauneusalalla ja rakennustyömailla. Kuten kaikki ihmiskauppaa koskevat tunnusluvut, arviot eri alojen osuudesta kansainvälisessä ihmiskaupassa ovat epätarkkoja ja riippuvat niistä tuottaneen tahon poliittisista tavoitteista ja ihmiskaupan määritelmästä. Esimerkiksi YK:n huumeiden ja rikosten torjunnasta vastaavan järjestön UNODC:n (2014) mukaan 53% maailman ihmiskaupatapauksista liittyy seksuaaliseen hyväksikäyttöön, kun taas Kansainvälinen työjärjestö ILO:n vuoden 2012 arvion mukaan maailman pakkotyöstä 24 % liittyy hyväksikäyttöön kaupallisen seksin piirissä. Ihmiskauppa koskee sekä miehiä että naisia. Naisten osuuden ihmiskaupan uhreista arvioidaan olevan lähteestä riippuen 50–80% (UNODC 2014; Ihmiskaupparaportit 2014).

Poliittinen kysymys ihmiskaupasta määrittänyt tavalla riippuen siitä, puhutaanko siitä seksuaalisen hyväksikäytön muotona vai laajemmin siirtolaisten oikeuksia koskevana kysymyksenä. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa luo helposti erotisoidun uutisaiheen, jonka rinnalla rakennustyömailla ja hoivatyössä tapahtuva siirtolaisten hyväksikäyttö näyttäytyy vähemmän kiinnostavana (Haynes 2014, 29). Tässä puheen- vuorossa syyllistyn itsekin näiden kahden samas-

tamiseen puhuessani ensisijaisesti kaupalliseen seksiin liittyvästä ihmiskaupasta.

Ihmiskaupan kulttuuriset kuvat ja stereotyyppinen ihmiskauppanarratiivi

Nykyinen ihmiskaupakeskustelu sekä siihen liittyvät narratiivit ja kuvastot muistuttavat hätkähdyttävän paljon 1800-luvulla ”valkoiseen orjakauppaan” liittyntä moraalista paniikkia. Valkoisella orjakaupalla viitataan viktoriaanisella ajalla puhjenneeseen huoleen valkoisten brittinaisten ja -lasten viettelystä suurkaupungeissa sekä Yhdysvalloissa tapahtuneeseen prostituutioon. Laaja tutkimuskirjallisuus on osoittanut, että valkoista orjakauppaa koskevat luvut olivat pieniä ja keskustelut heijastelivat sen ajan naisten seksuaalisuuteen, kaupungistumiseen ja kansainvälistymiseen liittyviä pelkoja (Walkowitz 1992). Sekä viktoriaanisen ajan valkoinen orjakauppa että nykyinen ihmiskauppakuvasto käyttävät shokkikeinoina viattomiin naisiin kohdistettua seksuaalista vaaraa sekä erotisoitua väkivaltaa. *Ihmiskauppakuvastolla* viitataan tässä laajemmin ihmiskaupan vastaisessa kampanjoinnissa ja uutisoinnissa käytettyihin *kuviin sekä niihin liitettyihin narratiiveihin ihmiskaupasta*. Yksikertainen Google-kuvahaku havainnollistaa vallitsevia mielikuvia ihmiskaupasta:

KUVA 1. Google-kuvahaun tulokset termillä ”human trafficking”

KUVA 2.
Google-
kuvahaun
tulokset
termillä ”sex
trafficking”

Kuvahaut ”human trafficking” (ihmiskauppa) ja ”sex trafficking” (kaupalliseen seksiin liittyvä ihmiskauppa) tuottavat lähes identtiset kuvastot. Nykyisessä ihmiskauppakuvastossa ihmiskauppa yhdistyy lähes puhtaasti kaupalliseen seksiin liittyvään ihmiskauppaan¹. Kuvissa esiintyy nuoria naisia ja tyttöjä. Usein naiset esitetään joko vähäpukeisina tai alastomina, tai sängyn läheisyydessä. Taustalla kuvattu kasvoton hyväksikäyttäjä on lähes aina mies.

Google-haun tuottamiin sekä ihmiskaupan vastaisissa lehtikirjoituksissa ja kampanjoinnissa käytettyihin kuviin yhdistyy usein klassisen melodraaman muotoon rakennettu yksinkertaistettu ja stereotyyppinen tarina ihmiskaupasta, jossa nuori, naiivi ja viaton nainen tai tyttö joko kidnapataan tai huijataan vieraaseen maahan lupaamalla töitä (ks. Vance 2012; Walkowitz 1992). Rajanylityksen jälkeen parittaja tai ihmiskauppias pakottaa hänet prostituutioon. Kuvauksissa nai-

nen elää orjamaaisissa olosuhteissa, vangittuna ilman kontaktia ulkomaailmaan².

Kuvissa on viitteitä fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta. Stereotyyppiset ihmiskaupanarratiivit sisältävät usein raakoja ja jopa voyeristisia kuvauksia seksuaalisesta ja muusta väkivallasta, kuten raiskauksista niin kutsuttuna initiaatio-
na seksin myymiseen. Samoin niissä on usein kuvauksia siitä, miten naisen tai alaikäisen tytön tulee palvella useita kymmeniä miehiä päivässä ilman minkäänlaista kontrollia ruumiiseensa. (ks. Frederick 2005; Haynes 2012; Vance 2012.)

Ihmiskaupan kohteeksi joutuneet kuvataan usein täysin ilman toimijuutta. Tämä näkyy kuvissa kahleiden ja sitomisen symboliikan kautta, ja usein

2 Myös suomalainen vähemmistövaltuutetun ja IOM:n kampanja ”Ihmiskauppa ei ole satua” käyttää tätä narratiivimuotoa ja kuvaa ihmiskaupan kohteen täysin pahojen ihmiskauppioiden ja hyväksikäyttävien asiakkaiden uhrina, ks. <http://ihmiskauppaiolesatua.fi>.

1 Ks. esim. CATW <http://www.catwinternational.org>

kuissa myös naisten suut on peitetty tai ruumiinosaan on kirjoitettu ”apua”. Kuvat edustavat viatonta, puhdasta uhria, joka on lapsenomainen, infantilisoitu: Hän ei pysty puhumaan tai toimimaan omasta puolestaan, joten jonkun muun on kerrottava hänen tarinansa ja pelastettava hänet.

Todellisuuden ja ihmiskauppakuvaston välinen kuilu

Edellä esitellyt ihmiskauppakuvastot eivät kuitenkaan anna kovin realistista kuvaa ihmiskaupasta, vaan päinvastoin ne voidaan nähdä propagandan muotona. Tarkoitan tällä sitä, että kuvastojen tarkoitus on shokeerata sekä herättää vastenmielisiä tunteita – saada ihmiset toimimaan. Nämä kuvastot, kuten suurin osa ihmiskaupan vastaisesta kampanjoinnista, keskittyvät äärimmäisen kauhistuttaviin ja joskus todellisiin esimerkkeihin hyväksikäytöstä, ikään kuin ne kuvaisivat realistisesti ihmiskaupan moninaisia ja monimutkaisia tilanteita. Ne siis kärjistävät ja yksinkertaistavat ilmiötä saadakseen aikaan mahdollisimman voimakkaan reaktion katsojassa.

Stereotyypinen ihmiskauppakuvasto ja siihen liittyvät narratiivit kuvaavat usein täysin orjamaisia tilanteita, joissa ihmisellä ei ole mitään valtaa omaan elämäänsä ja hänet pakotetaan seksin myyntiin väkivalloin. Tämä ilmaistaan kuissa sitomisen ja kahleiden sekä väkivallan merkkien avulla. Tällainen orjamaainen ihmiskauppa on kuitenkin ääritapaus, eikä se vastaa valtaosaa ihmiskaupasta. Useimmat kansainväliset tutkijat näkevät, että lehdistä usein esiintyvä skandaalinomainen käsitys on enemminkin poikkeus kuin sääntö. Suurimmassa osassa tapauksia ihmiset ovat lähteneet tietoisesti siirtolaisiksi ja myymään seksiä, usein jopa pitkällisen suunnittelun jälkeen (ks. esim. Andrijasevic 2010). Monilla on myös aikaisempaa kokemusta siirtolaisuudesta. Useimmiten seksityössä tapahtuva riisto ei ole orjamaista, vaan tarkoittaa sitä, etteivät työolosuhteet vastaa sovittua. Esimerkiksi työtuntien määrä,

siirtolaisuudesta aiheutuneen velan määrä sekä se, miten ansiot jaetaan ja kuinka paljon vapausasteita ihmisellä on, saattavat poiketa sovitusta. (emt.)

Pahoinpitely ei myöskään ole keskeisin ihmiskaupassa käytetty hallinnan muoto. Ihmiskaupassa hyväksikäyttö tapahtuu usein henkisesti painostamalla, velkoja karhuamalla, sukulaisia uhkaamalla, passin takavarikoinnilla tai oleskeluluvan puutteen takia, mutta se voi myös sisältää väkivaltaa. Usein ihmiskaupan kohteena olevan henkilön liikkumista tai kontaktia ulkopuolisiin voidaan rajoittaa, mutta harvoin hän elää lukittuna tai kahlittuna minnekään, kuten kuvat antavat olettaa. Oleskeluluvan puute, käännytyksen pelko ja mahdollinen osallisuus rikollisiin toimiin ovat usein riittävä painostuksen muoto. (Andrijasevic 2010; Roth 2010; Sex Workers Project 2009.)

Voidaan tietenkin kysyä, mitä pahaa tällaisten äärimmäisten tarinoiden kertomisessa on. Ihmiskauppa kuitenkin on todellinen ilmiö ja kaikki ovat varmasti sitä vastaan, joten eikö ole vain hyvä, että tällaisten kuvien ja tarinoiden kautta saadaan ilmiölle mahdollisimman paljon huomiota? Haluan painottaa, että tarkoitukseni ei ole kieltää ihmiskaupan olemassaoloa ja siihen liittyvää inhimillistä kärsimystä, vaan haluan tuoda esiin, millaisia haitallisia vaikutuksia tällaisilla stereotyyppisillä ja äärimmäisillä tarinoilla on juuri ihmiskaupan ehkäisemisen, tunnistamisen sekä ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Stereotyyppiä luovat kuvastot vaikuttavat negatiivisesti myös yleisemmin siirtolaisten ja seksityöntekijöiden asemaan.

Äärimmäiset esimerkit ihmiskaupan julkisivuna estävät ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden oikeuksien toteutumisen

Yksi ongelma orjamaisten ja raakaa väkivaltaa sisältävien tapausten esittämisessä ihmiskaupan tyypillisenä muotona on se, että ne voivat haita-

ta henkisen painostuksen vuoksi ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden oikeuksien toteutumista. Vaikka heidän tilanteensa täyttäisi ihmiskaupan juridisen määritelmän, eivät he välttämättä saa ihmiskaupan uhrin statusta, sillä myös tuomareiden, poliisien ja muiden oikeuskoneiston osien käsityksiä ihmiskaupasta voivat dominoida äärimmäiset ihmiskaupan muodot. Näin on käynyt esimerkiksi Suomessa. Kansallisen ihmiskaupparaportoin (2014, 8) viime vuoden selonteko toteaa, että Suomessa on korkea kynnys saada uhrinstatus eikä henkisen painostamisen keinoja tunnisteta.

Uhrinstatus on merkittävä ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden aseman kannalta, sillä se takaa suojelun lisäksi sosiaaliturvan tutkinnan ajaksi, korvauksia menetetyistä tuloista sekä ihmiskaupan kohteelle myönnettävän oleskeluluvan. Ihmiskaupparaportoin (2014, 8) mukaan suurin osa seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä, ihmiskaupan piirteitä sisältävistä tapauksista on tuomittu parituksena eli sen kohteet eivät ole päässeet auttamisjärjestelmän piiriin, vaan heidät on käännytetty maasta. Suomen ulkomaalaislain mukaan epäily seksin myynnistä on käännytysperuste. Riippuen siitä, tunnistetaanko siirtolainen ihmiskaupan uhriksi vai seksin myyjäksi, käsitteään hänet joko suojeltavaksi ”uhriksi” tai käännettäväksi ”rikolliseksi”.

Yksi ongelma ”orjanarratiivissa” on myös se, että tarinassa nainen kuvataan prostituutioon ja jopa siirtolaisuuteen pakotettuna. Suurin osa ihmiskaupan kohteeksi joutuneista on kuitenkin lähtenyt siirtolaisuuteen ja myös seksityöhön vapaaehtoisesti. Jako vapaaehtoisin ja pakotettuihin prostituoituihin johtaakin helposti viaton-syyllinen jaotteluun sekä kotimaisen että kansainvälisen ihmiskauppainsäädännön soveltamisessa (Doezema 1998). Kansallisen ihmiskaupparaportoin (2014, 8) mukaan yhtenä keskeisenä ihmiskauppatuomion langettamisen

kriteerinä nähdään yhä se, onko ihminen alun perin suostunut seksin myymiseen. Missään muussa ihmisoikeuskysymyksessä oikeudet eivät kuulu vain viattomalle. Esimerkiksi vankien oikeutta kärsiä rangaistuksensa ilman kidutusta tai väkivaltaa puolustetaan riippumatta heidän tekemästään rikoksesta. Ihmiskaupan kohdalla näin ei ole, vaan naisen seksuaalinen aktiivisuus ja ”moraalittomaan” toimeen eli seksin myymiseen suostuminen poistaa hänen oikeutensa suojeluun. Niin kutsuttu huonon naisen leima eli ”huorastigma” (Pheterson 1993) alkaa vaikuttaa lain soveltamisessa. Sen, että suostuu myymään seksiä, ei tulisi riistää ihmisen perusoikeuksia seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja koskemattomuuteen – ja lain suojeluun tilanteessa, jossa näitä oikeuksia rikotaan.

Ihmiskauppanarratiivissa toistuva kuvaus viattomasta ja puhtaasta uhrista, usein jopa esimurosikäisestä eli esiseksuaalisesta lapsesta, joka on huijattu tai pakotettu seksin myymiseen, vahvistaa jakoa apua ansaitseviin, ”puhtaisiin” uhreihin ja käännytettäviin, ”turmeltuineisiin” naisiin. Tämän kahtiajaon vahvistaminen estää ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden tunnistamista, suojelemaan ja oikeuksien toteutumista.

Melodraama peittää alleen rakenteelliset syyt

Viaton puhdas uhri – täysin paha ihmiskauppias/rikollinen – pelastava sankari – melodraamarakenne on myös ongelmallinen, sillä se yksilöllistää ihmiskaupan syyt sekä siihen tarjottavat ratkaisut. Yksilöllistämällä tarkoitan sitä, että näissä narratiiveissa ihmiskaupan näytetään johtuvan pahoista ihmiskauppiasta ja tunteettomista seksin ostajista. Ihmiskaupan juuret eivät kuitenkaan ole yksittäisissä pahoissa ihmisissä.

Stereotyyppinen ihmiskauppanarratiivi peittää alleen rakenteelliset tekijät, kuten köyhyyden, globaalit elintasoerot tai riittämättömän sosiaalitur-

van, jotka saavat ihmiset lähtemään siirtolaisiksi sekä myös myymään seksiä. Suurimmalle osalle seksin myynti on tapa ansaita rahaa – se on siis toimeentulon muoto. Monet tekevät sitä lisärahan tarpeesta, täydentääkseen esimerkiksi työttömyyskorvausta, opintotukea tai osa-aikatyötä. Ihmiset myyvät seksiä myös siksi, että se tarjoaa mahdollisuuden elintasoon, jota ei saa siivoamalla tai muilla vähän koulutusta vaativilla töillä. Toisille se taas mahdollistaa ansiot, jotka eivät ole kotimaassa mahdollisia. Suomen ja Venäjän välinen elintasokuilu on yksi maailman suurimmista ja venäjänkieliset yksi suurimmista Suomessa seksiä myyvistä ryhmistä. Kuten yleisemminkin Euroopassa, suurin osa seksin myyjistä on Suomessa lähialueen siirtolaisia, jotka käyvät myymässä seksiä keikkamaisesti.

Keskittyminen pahoihin ihmiskauppiaihin tekee valtiosta liittolaisen ihmiskaupan torjunnassa ja kätkee alleen valtion tuottamat rakenteet, kuten työsuojelun puutteen, tiukan maahanmuuttopolitiikan tai moralistisen seksityöntekijöiden kääntämysperiaatteen, jotka mahdollistavat siirtolaisten hyväksikäytön seksikaupassa ja muilla aloilla.

Tällainen ihmiskauppakäsitys tuottaa lyhytnäköisiä poliittisia ratkaisuja. Se suuntaa voimavaroja ja rahoitusta projekteihin, jotka eivät tartu rakenteellisiin syihin tai lähde liikkeelle ihmiskaupan kohteeksi joutuneiden ihmisten tarpeista. Usein stereotyyppiset ihmiskaupan vastaiset kampanjat johtavatkin kohderyhmien oikeuksien takaamisen kannalta ojasta allikkoon, eli rikospoliittisten keinojen ja poliisin valvonnan lisäämiseen. Parempi vaihtoehto olisi varojen suuntaaminen riskiryhmässä olevien ihmisten kanssa toimiville järjestöille tai näiden ihmisten aseman vahvistamiseen.

Ihmiskauppapolitiikka on erikoinen tapaus, sillä missään muussa ihmisoikeuskysymyksessä oikeuksia ei pyritä turvaamaan vasta sitten, kun

niitä on rikottu. Yleensä painopiste on ihmisten oikeuksien vahvistamisessa ja turvaamisessa siten, että oikeusloukkauksia ei pääsisi tapahtumaan. Myös ihmiskaupassa siirtolaisten ja seksityöntekijöiden perusoikeuksien vahvistaminen ja turvaaminen sekä matalan kynnyksen kohdenettujen tukipalvelujen takaaminen ovat parhaita hyväksikäytön torjunnan välineitä.

Melodraamasta analyttisempiin työkaluihin

On ymmärrettävää, että journalistit ja muut tari-nankertajat ovat viehättyneitä narratiivista, jossa on esillä perinteisen 1800-luvun melodraaman viaton uhri, paha rikollinen ja pelastava sankari-rakenne. Rakenteellisia tekijöitä, kuten IMF:n sopeuttamisohjelmien negatiivisia vaikutuksia Afrikan maiden talouskasvulle, Neuvostoliiton romahtamisesta seurannutta naisten suurköyhyyttä Venäjällä, tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa tai hyvinvointivaltion heikkenemistä on vaikea tehdä toimijoiksi tai kuvata yksinkertaisessa muodossa. Kuitenkaan pahantekijän ja puhtaan viattoman uhrin klassinen melodraama ei pysty kuvaamaan ihmiskauppailmiön moniulotteisuutta, vaan vaaditaan analyttisempiä työkaluja. Kuten olen tässä yrittänyt osoittaa, tällaiset shokeeraavat, äärimmäiset kuvaukset voivat olla poliittisesti voimakkaita, mutta ne voivat hyvistä päämäärästään huolimatta itse asiassa tuottaa tai pahentaa niitä ongelmia, joita ne väittävät torjuvansa. Tärkeää ihmiskaupan vastaisessa työssä on miettiä käytettyjen keinojen vaikutuksia niiden ryhmien elämään, joita niiden väitetään parantavan. Tämä vaatii seksityöntekijöiden ja siirtolaisten sekä heidän kanssaan ruohonjuuritasolla toimivien järjestöjen kuuntelemista ideologisten ristiretkien sijaan.

Kirjallisuus

ANDERSON, BRIDGET. 2010. "Migration, immigration controls and the fashioning of precarious workers." *Work Employment Society* 24:2, 300–317.

ANDRIJASEVIC, RUTVICA. 2010. *Migration, Agency and*

- Citizenship in Sex Trafficking*. New York: Palgrave Macmillan.
- BERNSTEIN, ELIZABETH. 2012. "Carceral politics as gender justice? The 'traffic in women' and neoliberal circuits of crime, sex, and rights." *Theory and Society* 41:3, 33-259.
- DOEZEMA, JO. 1998. "Forced to Choose: Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy." *Teoksessa Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition*, toim. Kamala Kempadoo & Jo Doezema. New York: Routledge, 43-50.
- FREDERICK, JOHN. 2005. "The Myth of Nepal-to-India Sex Trafficking: Its Creation, its Maintenance, and its Influence on Anti-Trafficking Interventions." *Teoksessa Trafficking and Prostitution Considered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights*, toim. Kamala Kempadoo. Boulder: Paradigm Publishers, 127-147.
- HAYNES, DINA FRANCESCA. 2014. "The Celebritization of Human Trafficking." *The Annals of American Academy* 653:1, 25-45.
- INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION. 2012. *ILO Global Estimate of Forced Labour 2012: Results and Methodology*. http://www.ilo.org/washington/areas/elimination-of-forced-labor/WCMS_182004/lang--en/index.htm. (Luettu 5.8.2015.)
- KANSALLINEN IHMISKAUPPARAPORTOIJAJA. 2014. *Kertomus 2014*. Helsinki: Vähemmistövaltuutettu.
- KÖNÖNEN, JUUKA. 2014. Tilapäinen elämä, joustava työ. Rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina. Itä-Suomen Yliopisto, väitöskirja. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1661-7/ (Luettu 03.08.2016).
- MAI, NICK. 2009. Migrant Workers in the UK Sex Industry. Final Policy-Relevant Report. <http://www.londonmet.ac.uk/research-units/iset/projects/esrc-migrant-workers.cfm> (Luettu 12.5.2015).
- PHETERSON, GAIL. 1993. "The Whore Stigma: Female Dishonor and Male Unworthiness." *Social Text* 37, 39-65.
- ROTH, VENLA. 2010. *Defining human trafficking, identifying its victims: a study on the impact and future challenges of the international, European and Finnish legal responses to prostitution-related trafficking in human beings*. Turku: Turun yliopisto.
- SEX WORKERS PROJECT. 2009. The Use of Raids To Fight Trafficking of Persons. <http://sexworkersproject.org/downloads/swp-2009-raids-and-trafficking-report.pdf>. (Luettu 3.8.2016)
- UNODC. 2004. *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (Luettu 3.8.2016.)
- UNODC. 2014. *Global Report on Trafficking in Persons 2014*. http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/GLOTIP_2014_full_report.pdf (Luettu 5.8.2015.)
- VANCE, CAROLE. 2012. "Innocence and Experience: Melodramatic Narratives of Sex Trafficking and Their Consequences for Law and Policy." *History of the Present: A Journal of Critical History* 2:2, 200-218.
- WALKOWITZ, JUDITH. 1992. *City of Dreadful Delight: Narratives of Sexual Danger in Late-Victorian London*. Chicago: University of Chicago Press.